

JAMOATCHILIK NUTQIDA MAQOL VA HIKMATLI SO‘ZLARNING O‘RNI

Tursuntosheva Elvira Akbar qizi

Filologiya va tillarni o‘qitish: ingliz (kechki)

2324-guruh talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada nutqda maqol va hikmatli so‘zlarning muhim ahamiyati haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: nutq, maqol, hikmatli so‘zlar, matn, jamoatchilik.

Jamoatchilik nutqi — bu keng ommaga qaratilgan, muayyan g‘oya, fikr yoki qarashlarni yetkazishga xizmat qiluvchi nutq turidir. Bunday nutq siyosiy chiqishlar, ommaviy tadbirlar, ma‘ruzalar, targ‘ibot ishlari hamda ijtimoiy hayotning turli jabhalarida keng qo‘llaniladi. Jamoatchilik nutqining samaradorligi esa nafaqat mazmunning dolzarbligi, balki uning ifoda shakli, ta’sirchanligi va tinglovchiga yetib borish darajasiga ham bog‘liq. Shu nuqtai nazardan maqol va hikmatli so‘zlar jamoatchilik nutqining ajralmas qismi sifatida muhim o‘rin egallaydi.

Maqol va hikmatli so‘zlar xalqning asrlar davomida shakllangan donishmandligi, hayotiy tajribasi va falsafiy qarashlarini o‘zida mujassam etgan qisqa, lo‘nda va mazmunan chuqur iboralardir. Ular nutqqa obrazlilik, ta’sirchanlik va ishonchlilik baxsh etadi.

Maqollar va hikmatli so‘zlar qisqa, ammo mazmunan keng qamrovli bo‘lishi bilan ajralib turadi. Ular ko‘pincha ritmik tuzilishga ega bo‘lib, oson esda qoladi. Bu esa jamoatchilik nutqida ularning samaradorligini oshiradi. Masalan:

“Birlik bor joyda tiriklik bor”, “Ilm — nur, jaholat — zulmat” kabi maqollar tinglovchining ongiga tez singadi.

Lingvistik jihatdan maqollar metafora, tashbeh, kinoya kabi badiiy vositalarga boy. Bu esa nutqni yanada jonli va obrazli qiladi. Hikmatli so‘zlar esa ko‘pincha mashhur shaxslar, mutafakkirlar yoki adiblar tomonidan aytilgan bo‘lib, ularning fikriy salmog‘i yuqori bo‘ladi.

Jamoatchilik nutqining asosiy vazifasi — tinglovchini ishontirish, ilhomlantirish yoki muayyan harakatga undashdir. Maqollar bu jarayonda quyidagi vazifalarni bajaradi:

- **Ta’sir kuchini oshirish:** Maqollar orqali fikr qisqa va lo‘nda ifodalanadi.
- **Ishonchlilikni mustahkamlash:** Xalq donishmandligiga asoslangan fikrlar tinglovchi tomonidan ko‘proq qabul qilinadi.

- **Emotsional ta'sir:** Maqollar nutqqa hissiy rang beradi.

Masalan, nutq so'zlovchi yoshlarni bilim olishga undar ekan, *"Ilmli odam elda aziz"* kabi maqoldan foydalansa, bu fikr yanada ta'sirchan bo'ladi.

Hikmatli so'zlar ko'pincha buyuk mutafakkirlar, olimlar va adiblarning fikrlaridan iborat bo'ladi. Ular jamoatchilik nutqida quyidagi jihatlar bilan muhim:

- **Avtoritetni oshiradi:** Mashhur shaxslarning fikriga tayanish nutqni ishonchli qiladi.
- **Falsafiy chuqurlik beradi:** Hikmatli so'zlar nutqqa mazmuniy boylik qo'shadi.
- **Tarbiyaviy ahamiyatga ega:** Ular axloqiy qadriyatlarni targ'ib qiladi.

Masalan, *"Bilim — eng katta boylikdir"* kabi hikmatli iboralar yoshlarni ilmga rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Jamoatchilik nutqi ko'pincha tarbiyaviy xarakterga ega bo'ladi. Shu sababli maqol va hikmatli so'zlar ta'lim va tarbiya jarayonida keng qo'llaniladi. Ular orqali:

- Milliy qadriyatlar singdiriladi
- Axloqiy me'yorlar shakllantiriladi
- Hayotiy tajriba yetkaziladi

Masalan, *"Yaxshilik qil, dengizga tashla"* maqoli yosh avlodda ezgulik fazilatini shakllantiradi.

Bugungi kunda jamoatchilik nutqida maqollarni qo'llashda ayrim muammolar ham kuzatilmoqda:

- Maqollardan noto'g'ri yoki o'rinsiz foydalanish
- Ularning asl ma'nosini noto'g'ri talqin qilish
- Zamonaviy auditoriyaga mos kelmaydigan iboralardan foydalanish

Shu sababli nutq so'zlovchi maqol va hikmatli so'zlarni tanlashda ehtiyotkor bo'lishi, ularning mazmunini chuqur anglab qo'llashi lozim.

Maqollar tinglovchining ongiga tez kirib boradi, chunki ular qisqa va obrazli bo'ladi. Psixologik jihatdan ular:

- E'tiborni jalb qiladi
- Xotirada uzoq saqlanadi
- Qaror qabul qilishga ta'sir etadi

Bu esa jamoatchilik nutqida ularning samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, maqol va hikmatli so'zlar jamoatchilik nutqining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ular nutqni boyitadi, ta'sirchanligini oshiradi va tinglovchi ongiga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Maqollar xalq donishmandligining ifodasi sifatida nutqqa ishonchlilik baxsh etsa, hikmatli

soʻzlar uning ilmiy va falsafiy darajasini oshiradi.

Shu bois jamoatchilik nutqi bilan shugʻullanuvchi har bir shaxs maqol va hikmatli soʻzlardan oʻrinli va maqsadga muvofiq foydalanishni oʻrganishi zarur. Bu esa nutq madaniyatining yuksalishiga, jamiyatda maʼnaviy va axloqiy qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. Alisher Navoiy. *Maʼbub ul-qulub*. — Toshkent: Fafur Gulom nomiдаги nashriёт, 2010.
2. Abdulla Qodiriy. *Ўткан кунлар*. — Toshkent: Шарқ nashriёти, 2015.
3. Nemat Mahmudov. *Ўзбек тилининг стилистикаси*. — Toshkent: Ўқитувчи, 2012.
4. Tursunov U., Rahmatullayev Sh.. *Ҳозирги ўзбек адабий тили*. — Toshkent: Фан, 2014.
5. Oʻzbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. *Ўзбек халқ мақоллари тўплами*. — Toshkent: Фан, 2009.